

civilisationens fernissa kan visa sig vara "när privilegierades intressen hotas" (Esaïasson, s. 110, 119).

För den som vill läsa en bok om Karl Staaff rekommenderar jag fortfarande Esaïasson, om det är en kort introduktion man är ute efter. Vill man ha hela historien kan man inte gå förbi Kihlberg. Men för ett eget och engagerat perspektiv så rekommenderas Lindblads bok, en kunnig och tankeväckande partsinläga i diskussionen om hur vi ska förstå den turbulenta period då Sverige blev demokratiskt, relevant inte minst nu när 100-årsjubiléet av den allmänna rösträtten närmar sig.

Lunds universitet

ERIK BENGSSON

Torbjörn Andersson, *"Spela fotboll bonddjävlar!" Del 2. Svensk klubbkultur och lokal identitet från 1950 till 2000-talets början* (Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag/Symposium 2016). 572 s.

När Ralf Edström 1971 värvats från Degerfors IF till allsvenska Åtvidabergs FF fick han en lättsam tillvaro som "fotbollsproffs av enklare slag". På jobbet satt Edström mest och fikade och pratade med lagkompisen Benno Magnusson. Lägenhetshyran och möblemanget betalades av klubben, och därutöver fick han gratis lunch och en begagnad bil. Med värvade spelare som Edström och Magnusson, finansiellt uppbackade av storföretaget Facit vann Åtvidaberg allsvenskan 1972–1973.

Åtvidaberg och dess fotbollslag är en av de orter/klubbar som behandlas i Torbjörn Anderssons *"Spela fotboll bonddjävlar!" Del 2. Svensk klubbkultur och lokal identitet från 1950 till 2000-talets början*. Med boken avslutas ett stort forskningsprojekt där Andersson granskat elva orter och 17 klubbar, alla utom en – Umeå IK – herrelitklubbar (del 1 publicerades 2011).

De båda böckerna omspanner totalt cirka 1100 sidor och det empiriska underlaget imponerar, bland annat de många intervjuerna på varje ort. I del 2, som fokuseras i denna recension, behandlas Umeå IK (Umeå), Djurgårdens IF och Hammarby IF (Stockholm), AIK (Solna), Assyriska FF och Syrianska FC (Södertälje), Degerfors IF (Degerfors) och Åtvidabergs FF (Åtvidaberg).

Studiens huvudsyfte är att beskriva och analysera "lokala berättelser om fotbollens position" i olika städer, och i synnerhet relationen mellan klubbarna och städerna. Särskilt intresse ägnas fotbollsklubbars betydelse för den lokala stadsidentiteten och hur denna förändrats över tid. I samband med detta ska även "lokalpatriotismens" styrka värderas, om den var "starkare eller svagare förr".

Anderssons teoretiska ramverk hämtas från nätverksforskningen, dels när han analyserar de studerade föreningarna, som – hävdas det med stöd i tidigare forskning – bärs upp av ett lokalt nätverk, dels när han på en mer övergripande nivå problematiserar supporterkulturen. En fotbollssupporter är nämligen inte längre enbart lokalt förankrad i exempelvis Bajen utan också vanligen djupt engagerad i den internationella toppfotbollen. Fotbollssupportern lever i en "global" värld kännetecknad av ett kontinuerligt samspel mellan olika rumsliga sammanhang.

Andersson visar att en elitsatsande fotbollsklubb behöver ett stöttande nätverk som kan brytas ned i fyra aktörskluster; kommun, sponsrande företag, lokala media och publik. En fotbollsklubbs utveckling och prestationer förklaras av nätverkets sammantagna styrka, vilket i sin tur är ett uttryck för den lokala identiteten, kopplat till sådant som en Orts socioekonomiska karaktär, geografiska plats, idrottsliga historia och befolkningens köns- och åldersstruktur. När klubbprestationer ska värderas är det alltså otillräckligt att enbart analysera klubbledning och tränare, även om innovativa eldsjälares betydelse temporärt kan ha stor betydelse.

Studiens styrka är de många jämförelserna mellan orterna/klubbarna som visar att svensk elitfotboll haft olika villkor. Här visas att vissa klubbar var samhällsliga uppifrånprojekt med relativt svagt publikstöd (Åtvidaberg) medan andra i huvudsak stöttades underifrån med svagt stöd från storföretag och kommun (Assyriska och Syrianska). AIK, Djurgården och Hammarby har periodvis haft svårt att få finansiellt stöd från storföretag och kommuner och skillnaden mot Göteborgslagen är i detta avseende stor.

Umeå IK (UIK), "damfotbollsstaden" i Anderssons studie, är extra intressant då denna förening/stad får representera damfotbollen och den gren av svensk fotboll som har haft relativt svag ekonomi. Anderssons menar att UIK:s starka position cirka år 2000–2010 förklaras av stadens starka kvinnoidrottstradition, men framförallt av att politiker, tjänstemän och mediafolk fann damfotbollen stödjämsvärd då den bidrog till att förstärka bilden av Umeå som en jämlik, tolerant och kreativ stad. Umeå befann sig sedan 1970-talet i en snabb och expansiv tillväxt, med universitetet som motor. Intresset inom den privata företagsamheten var dock svagare och klubbledningen hade, skriver Andersson, svårt "att på sponsorsidan få gehör och nå ut i vissa av de manliga nätverken". UIK hade alltså inte som exempelvis Åtvidaberg starka privatföretag i ryggen, inte heller som AIK en grupp privata mecenater som vid behov kunde gå in med betydande summor. Nätverkets svaghet i detta avseende visade sig på allvar när det blev uppförsbacke. "När Umeå IK väl började krisa skedde inte samma lokala mobilisering som runt viktiga herrlag."

"Spela fotboll bondjävlar!" är en innehållsrik bok som blandar anekdoter

med övergripande resonemang, om fotbollens betydelse lokalt och globalt och över tid. Anderssons berättarglädje och språkhantering gör den tjocka boken lättläst. Jag imponeras över författarens teoretiska och ämnesmässiga bredd och Andersson befäster med boken sin ställning som Sveriges främsta fotbollshistoriker. Saknas gör dock tyvärr ett person- och ortregister. En del utsagor är också väl svepande och ibland är det empiriska underlaget svagt, som att Hammarby IF ska ha varit den bäst skötta storklubben i Stockholm under 1970-talet, där källhänvisningen är hågkomster hos sportjournalisten Bo Hansson. Den teoretiska utgångspunkten är intressant, men jag är tveksam till möjligheten att mäta lokalpatriotismens styrka på det sätt som görs i studien. Begreppet publik borde även ha problematiserats mer än vad som nu görs. Andersson utgår också från att fotboll verkligen betyder något för den lokala identiteten, vilket snarare är något som ska visas. Långt ifrån alla bryr sig om fotboll.

Umeå universitet

JONNY HJELM

Isak Hammar & Ulf Zander (red.), *Svärd, sandaler och skandaler: Antiken på film och i tv* (Lund: Studentlitteratur 2015). 328 s.

Svärd, sandaler och skandaler är ett välkommet bidrag till svensk litteratur och forskning i ämnet antikreception. Studiet av antiken i populärkulturen har sedan 1990-talet varit ett internationellt och stadigt växande forskningsområde inom akademien. I Sverige har dock forskningen i ämnet utvecklas förhållandevis långsamt, vilket påpekas i den föreliggande antologin. Boken är den första i sitt slag som publicerats på svenska, och som sådan fyller den absolut en lucka. Texternas syfte är att problematisera hur antiken har skildrats i olika medier genom historien och hur bilden av en historisk epok inte endast återspeglar det samtida samhällets värderingar, utan även har en stor betydelse för hur allmänhetens uppfattning av det förflutna formas. Baskunskaper i antik historia eller filmvetenskap underlättar möjligen, men boken bjuder på underhållande och intressant läsning och rekommenderas till alla som är intresserade av hur det förflutna återskapats, framställts och använts genom historien och i nutid.

De 15 kapitlen – inledning och 14 fallstudier – är skrivna av forskare från ett brett spektrum av akademiska discipliner. Antologin har ett tydligt tvärvetenskapligt anslag och riktar sig till studenter och forskare i historia, arkeologi, klassiska studier, film- och religionsstudier, men också till alla som är intresserade av hur det förflutna presenteras på skärmen. Det mångveten-